

Hluboké učení pro zpracování jazyka

Aleš Horák

E-mail: hales@fi.muni.cz
http://nlp.fi.muni.cz/poc_lingv/

Obsah:

- ▶ Od klasických k hlubokým neuronovým sítím
- ▶ Neurální jazykové modely
- ▶ Architektura Long Short-Term Memory (LSTM)
- ▶ Architektura Transformer

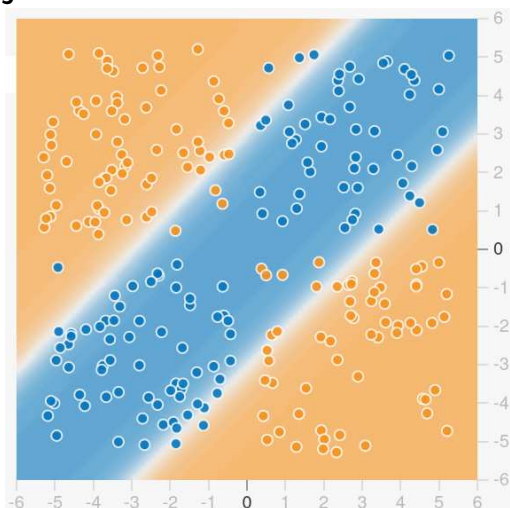
Klasické neuronové sítě a text

Neuronové sítě:

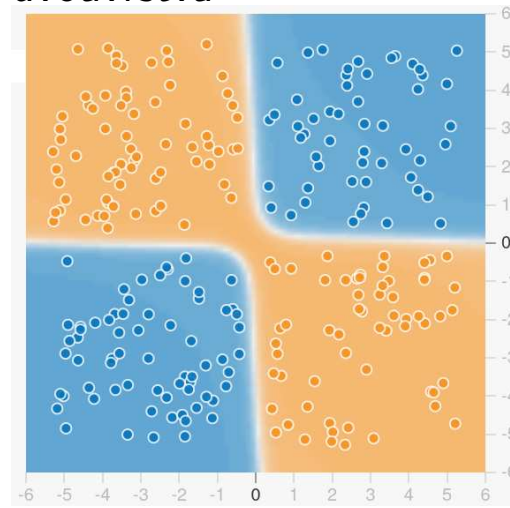
- ▶ od 1943 – McCulloch & Pitts – matematický model neuronu
- ▶ 1965 – první praktická vícevrstvá dopředná síť
- ▶ 1982 – praktická implementace zpětného šíření chyby pro trénování vícevrstevných sítí

praktické využití – klasifikační úlohy

jednovrstvá

dvouvrstvá

Klasické neuronové sítě a text

Neuronová síť pracuje **pouze s čísly** – jak zadat text?

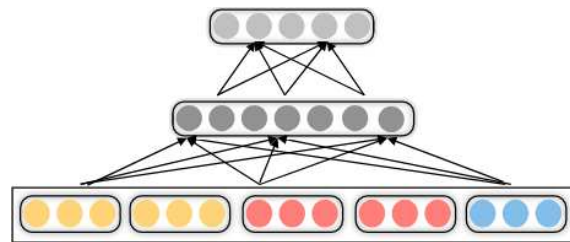
1. slova jako **prvky vstupu**:

- pevně daný **slovník** n slov
one-hot kódování:

$\langle 1, 0, 0, 0, \dots \rangle$

$\langle 0, 1, 0, 0, \dots \rangle$

- pevně daná (maximální) **délka vstupu** m
- vstup sítě – $m \times n$
- **není vhodné** pro velké slovníky

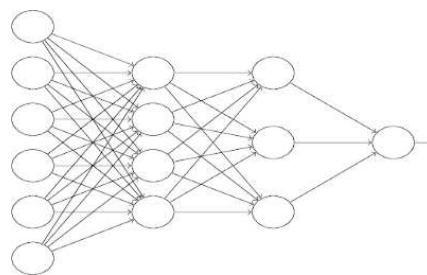
2. slova jako **slovní vektory** (*word embeddings*):

- stanovení **pevné dimenze**
- **předpočítání/předtrénování** na velmi velkých neanotovaných textech
⇒ **neurální jazykové modely**
- zachycení **sémantiky** – podobná slova sít zpracuje podobně
- univerzálnější – **vektory částí slov** (*subword/character embeddings*)
- jen výměnou modelu můžeme **zpřesnit výsledky**

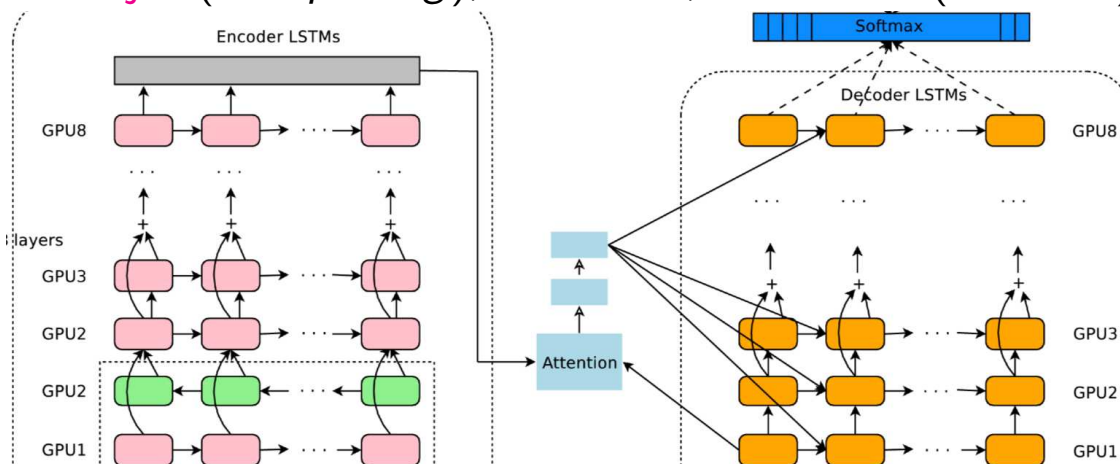
Hluboké učení

Hluboké neuronové sítě:

- ▶ dopředné sítě – **plně propojené** vrstvy

- ▶ cca od 2000 – metody a HW (GPU karty) pro učení sítí, které se skládají z **mnoha** (až desítek) **heterogenních vrstev**: **konvoluční**, **sdužující** (*max pooling*), **rekurentní**, **klasifikační** (*soft max*), ...

Hyperparametry hlubokého učení

Hluboké učení – kromě **architektury sítě** i množství **hyperparametrů**:

- ▶ **regularizace** (např. L2-regularizace) – brání **přeučení sítě** ke **ztrátové funkci** (*loss function*) přidává “pokutu” $\lambda \sum_k w_k^2$
- ▶ **dropout** – cíleně způsobuje **náhodné výpadky** vstupních hodnot simuluje **šum v datech** – nutí síť ke **generalizaci**
- ▶ **dimenze skryté vrstvy** (*hidden layer dimension*) větší hodnoty umožní síti více si **pamatovat**, ale prodlužují výpočet
- ▶ **optimalizační funkce** (*optimizer*) základní – *Stochastic Gradient Descent, SGD* pro různé úlohy sofistikované varianty *Adagrad, RMSprop, Adam, ...*
- ▶ **míra učení** (*learning rate*) – řídí **rychlost učení** obvykle **funkce**, jejíž hodnota se snižuje, např. $lr_0 e^{-kt}$ hodně závisí na optimalizační funkci

Hodnoty hyperparametrů se určují **podle zkušeností** nebo **experimentálně**

Neurální jazykový model

připomínka – **jazykový model**:

vstup: **začátek textu** jako řetězec slov $W = w_1 w_2 w_3 \dots w_{i-1}$

výstup: pravděpodobnostní distribuce **dalšího slova** $P(w_i | w_1 w_2 \dots w_{i-1})$

základní **neurální jazykový model s pevným kontextem** (*fixed-window*)

výstupní **distribuce**

$$\vec{y} = \text{softmax}(Uh + b_2) \in \mathbb{R}^{|V|}$$

skrytá vrstva

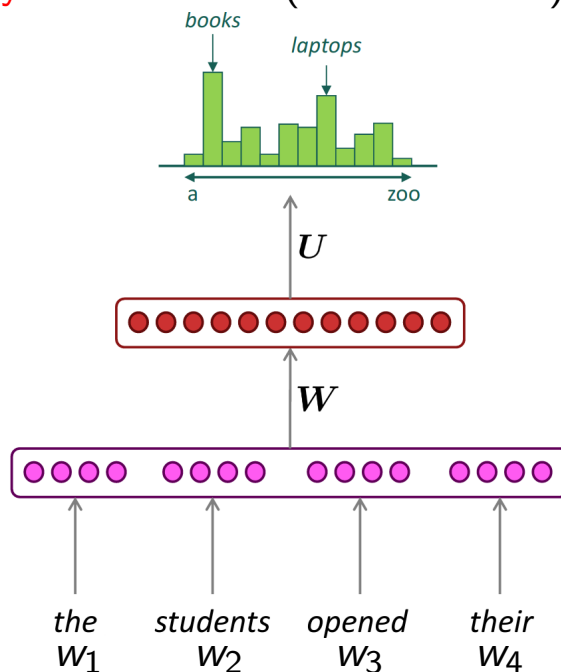
$$h = f(We + b_1)$$

řetězené **vektory slov**

$$e = [e_1; e_2; e_3; e_4]$$

slova na vstupu

$$w_1 w_2 w_3 w_4$$

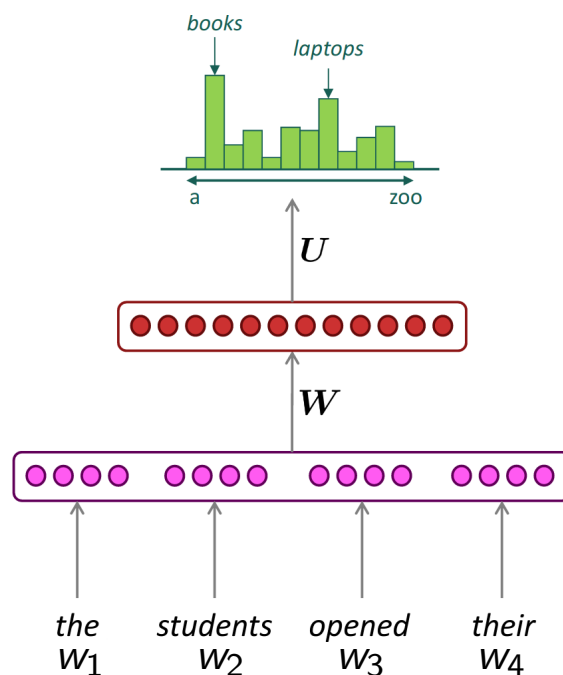
Neurální jazykový model s pevným kontextem

výhody proti n-gramovému modelu:

- ▶ není problém s **nenalezenými n-gramy**
- ▶ nemusíme počítat a ukládat **velké seznamy n-gramů**

problémy:

- ▶ (malá) **šířka kontextu**
- ▶ rozšíření kontextu – zvětšuje **W**
- ▶ ideální kontext je **příliš velký**
- ▶ váhy **W** závisí na **pořadí slov** – w_1 má jiné váhy než w_2

obr. z Stanford.Uni.

je potřebná neurální architektura pro **libovolně dlouhý vstup**

Rekurentní jazykový model

výstupní distribuce

$$\vec{y}^{(t)} = \text{softmax}(Uh^{(t)} + b_2) \in \mathbb{R}^{|\mathcal{V}|}$$

skryté stavy

$$h^{(t)} = \sigma(W_h h^{(t-1)} + W_e e^{(t)} + b_1)$$

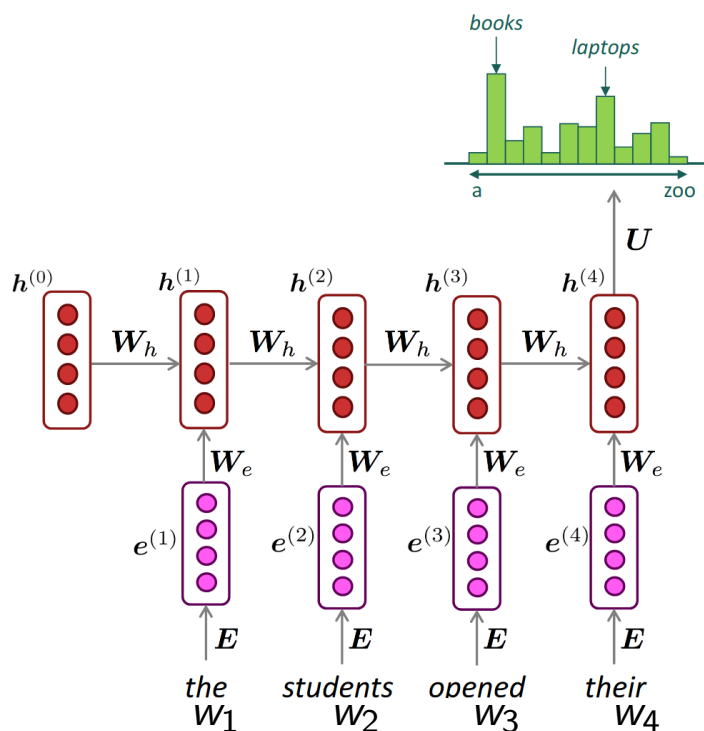
váhy W_h a W_e se aplikují **opakovaně**

jednotlivé **vektory slov**

$$e = [e_1; e_2; e_3; e_4]$$

slova na vstupu

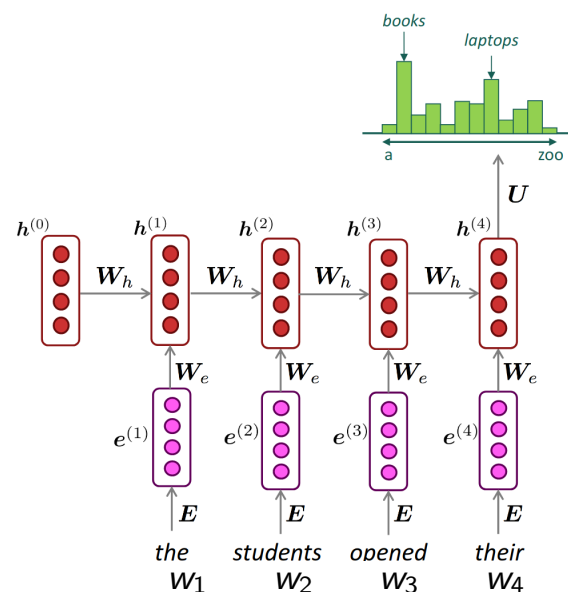
$$w_1 w_2 w_3 w_4$$

Rekurentní jazykový model

výhody rekurentního modelu:

- ▶ může zpracovat **vstup libovolné délky** (v praxi **věta**)
- ▶ výpočet je **založen na celé sekvenci**
- ▶ váhy jsou stejné – **nezávislost na pozici**

nevýhody:

- ▶ rekurentní výpočet je **pomalý**
- ▶ s **délkou** sekvence se informace **rozměňuje**

Kvalita jazykového modelu

základní **srovnávací metrika** – **perplexita** (“zmatenost”):

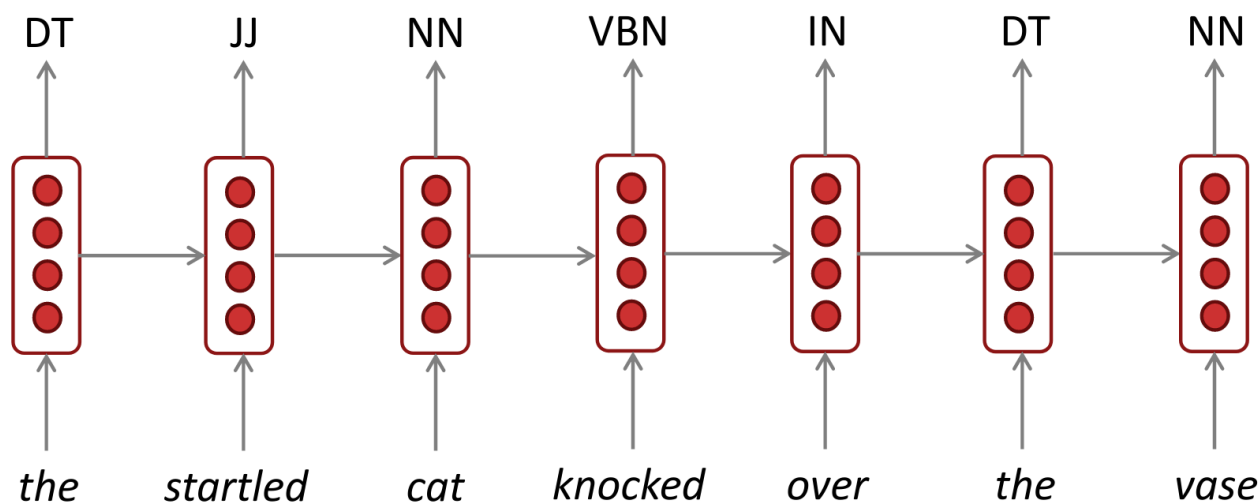
- ▶ srovnání na **vybraném testovacím textu**
- ▶ poměrově vyjadřuje **z kolika slov** se vybírá predikce
- ▶ **nižší hodnota** = **lepší perplexita**

Rekurentní modely → **zlepšení** perplexity

n -gramový
model →
rekur. ↓
modely

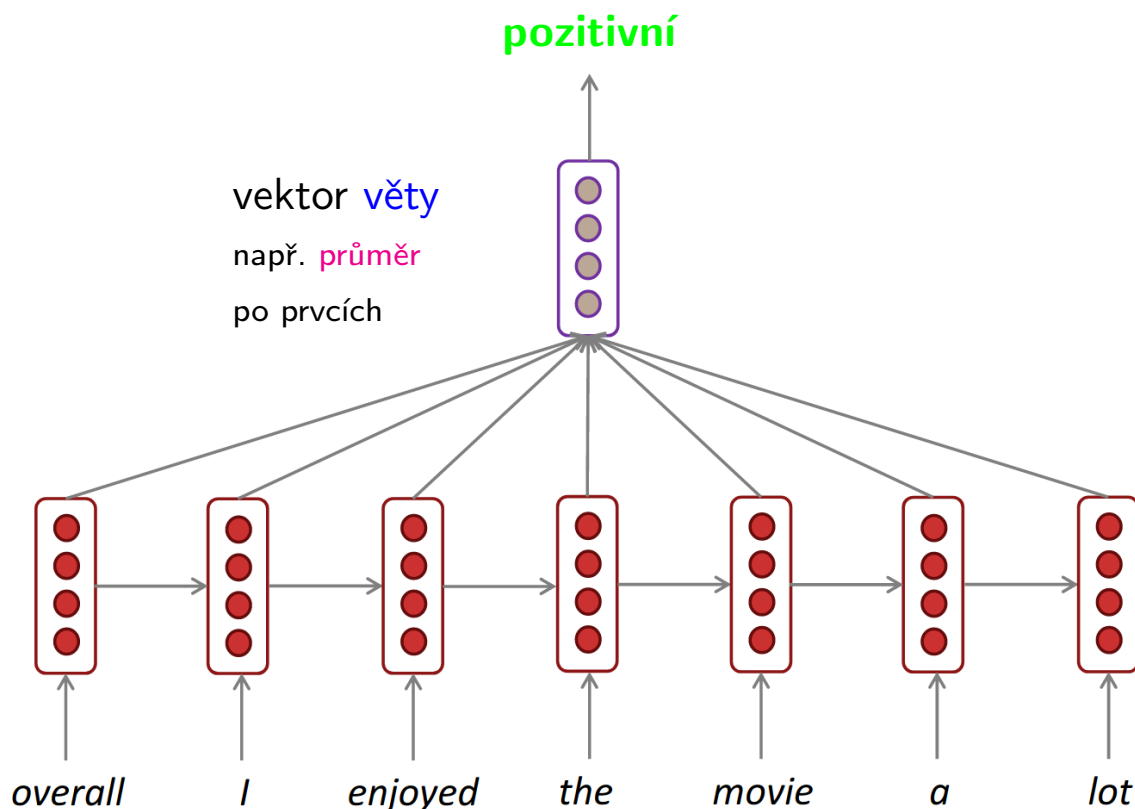
Model	Perplexita
Interpolated Kneser-Ney 5-gram (Chelba et al., 2013)	67.6
RNN-1024 + MaxEnt 9-gram (Chelba et al., 2013)	51.3
RNN-2048 + Blackout sampling (Ji et al., 2015)	68.3
Sparse Non-negative Matrix factorization (Shazeer et al., 2015)	52.9
LSTM-2048 Oozefowicz et al., 2016)	43.7
2-layer LSTM-8192 Oozefowicz et al., 2016)	30.0

Využití rekurentních sítí – značkování

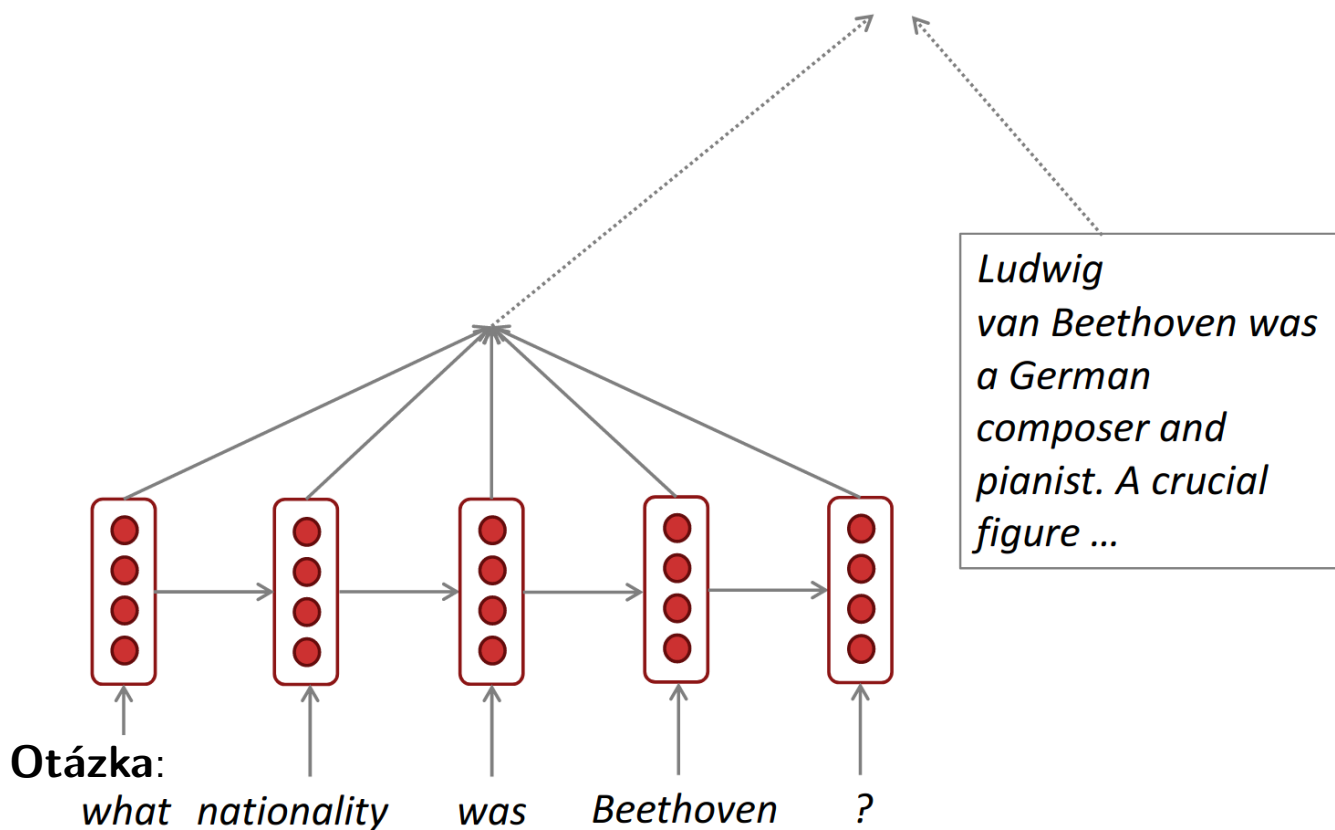
Využití rekurentních sítí – klasifikace vět

např. [analýza sentimentu](#)

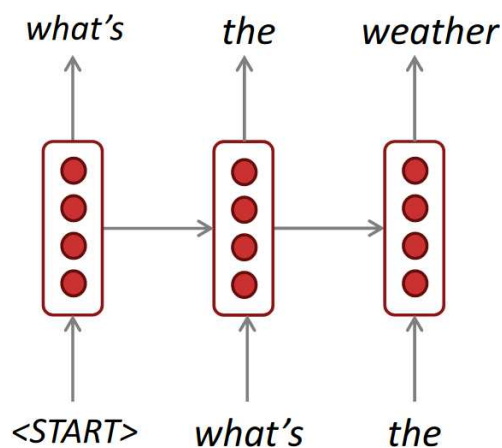
Využití rekurentních sítí – odpovídání na otázky

Odpověď: *German*

Využití rekurentních sítí – podmíněné generování

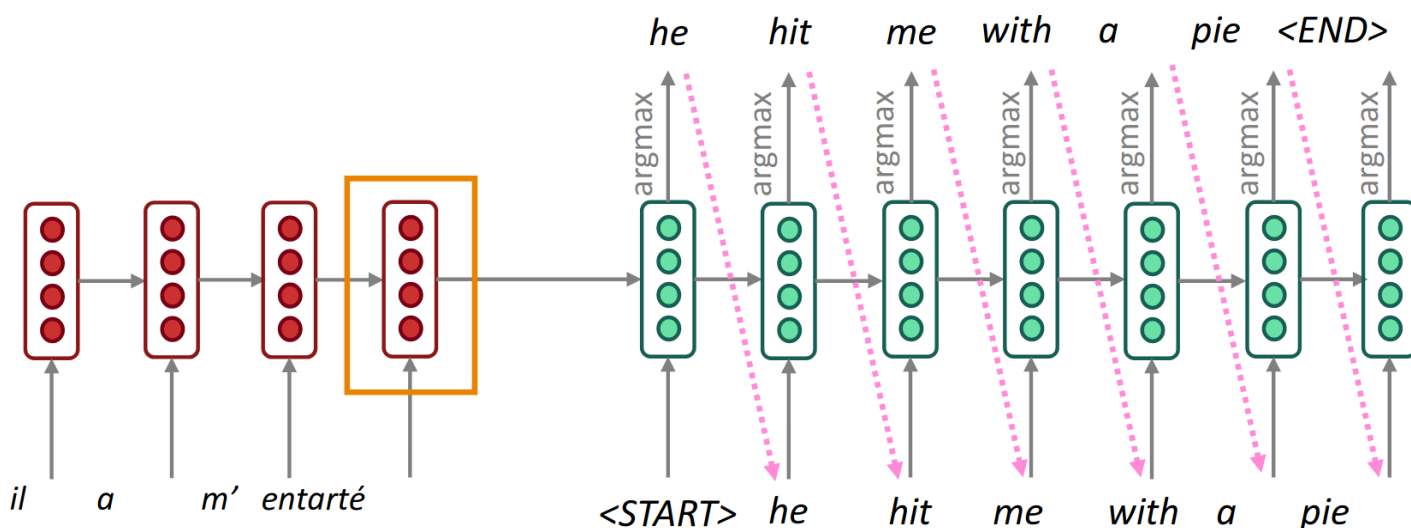
zapojení dalších **sekvenčních podmínek** – **syntéza řeči**, **strojový překlad**, **sumarizace**

Využití rekurentních sítí – seq2seq

častá varianta – model **sequence-to-sequence** (seq2seq)

dvě rekurentní sítě – **enkodér** a **dekodér**

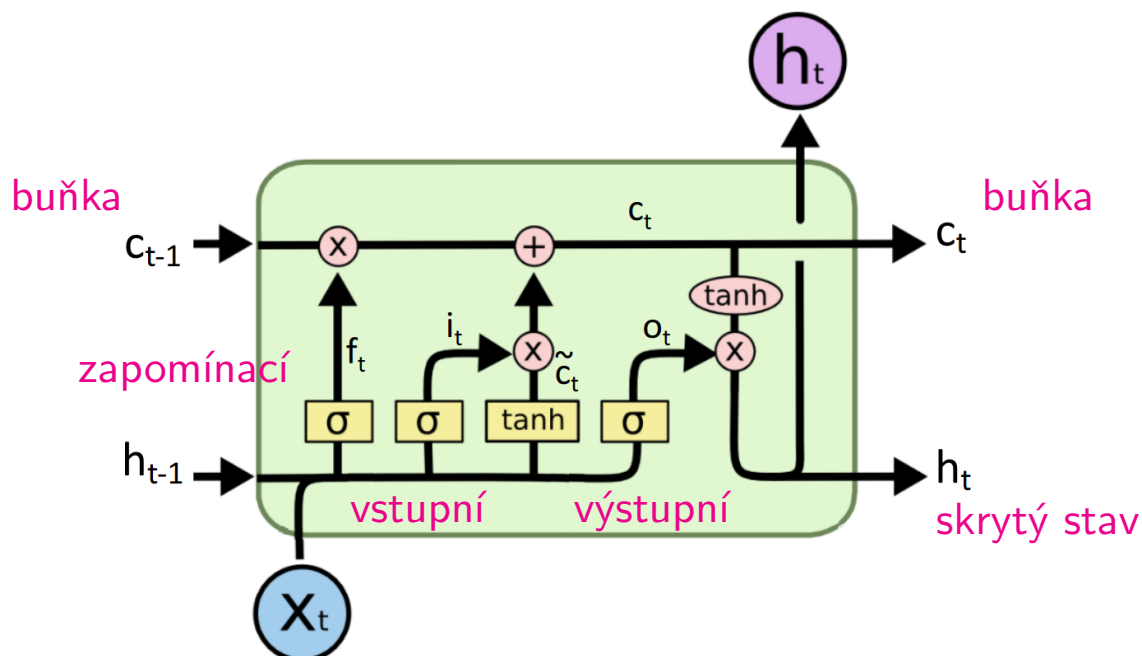

Architektura Long Short-Term Memory (LSTM)

problém trénování velkých RNN – **mizející gradient** (násobení malých čísel $\rightarrow 0$)

řešení – **architektura Long Short-Term Memory, LSTM**:

- ▶ **buňka** (cell) c_t – pomocná paměť
- ▶ 3 brány: **vstupní**, **výstupní** a **zapomínací** (*forget*) – regulace info do a z buňky

Architektura Long Short-Term Memory (LSTM)

hlavní **výhoda LSTM** – schopnost nalézt **vzdálené závislosti**

nevýhody – lineární postup, výpočet **nelze paralelizovat**

rekurence je **směřovaná** –

zleva doprava

⇒ jiný důraz při průběhu

zprava doleva

obousměrné (*bidirectional*) **BiLSTM**

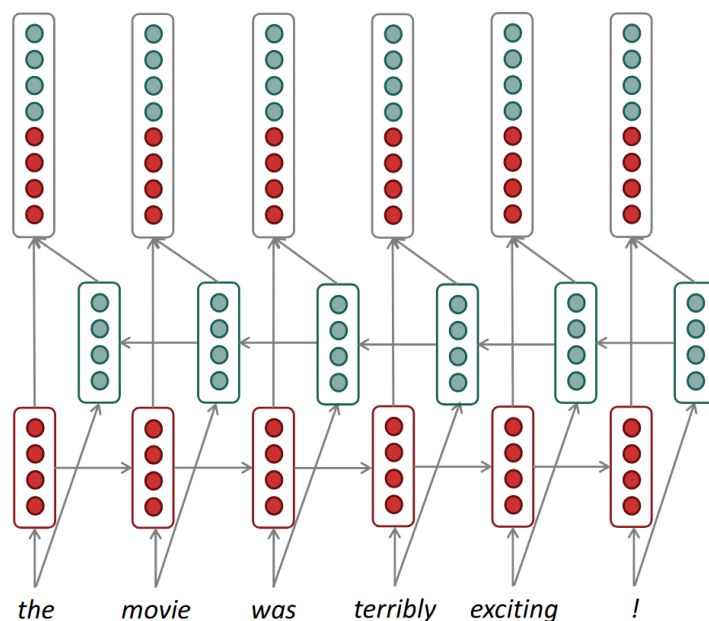
spojení **dopředné LSTM**

a **zpětné LSTM**

výstupy se **spojí** (*concatenate*)

do výsledných vektorů

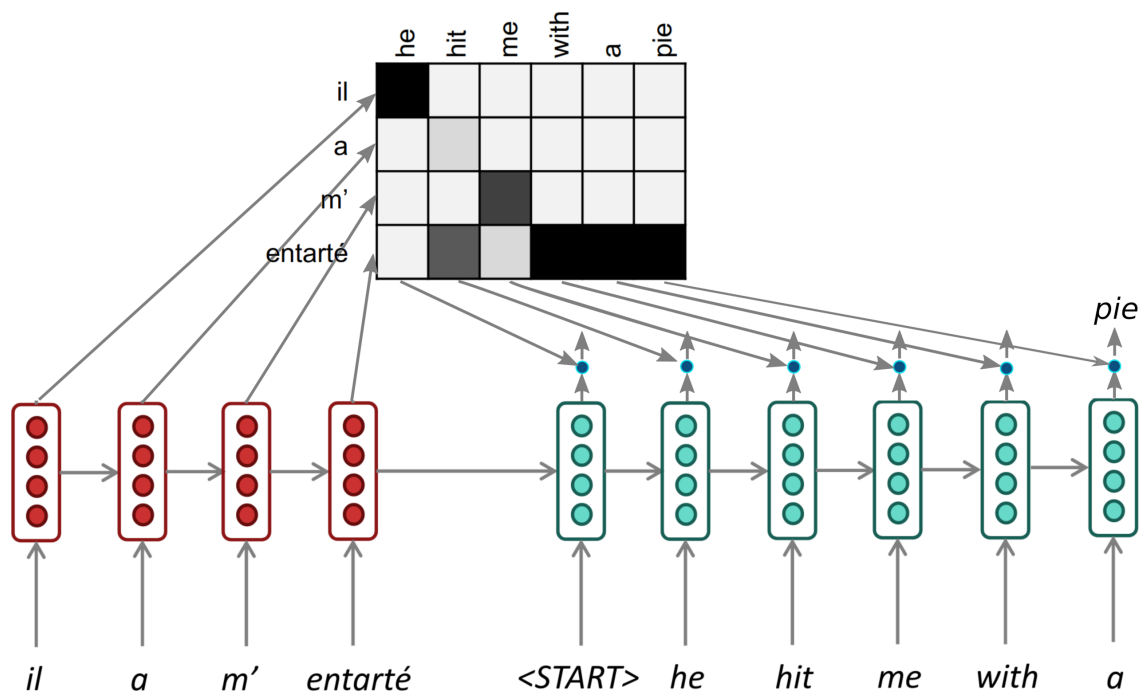
(2× dimenze)

Mechanismus attention

u **rekurentních sítí** – celá věta reprezentována jako **jeden vektor**

mechanismus **attention** (“pozornost”) – detailní provázání informací

Architektura Transformer

“Attention is All You Need” (Vaswani et al, 2017)

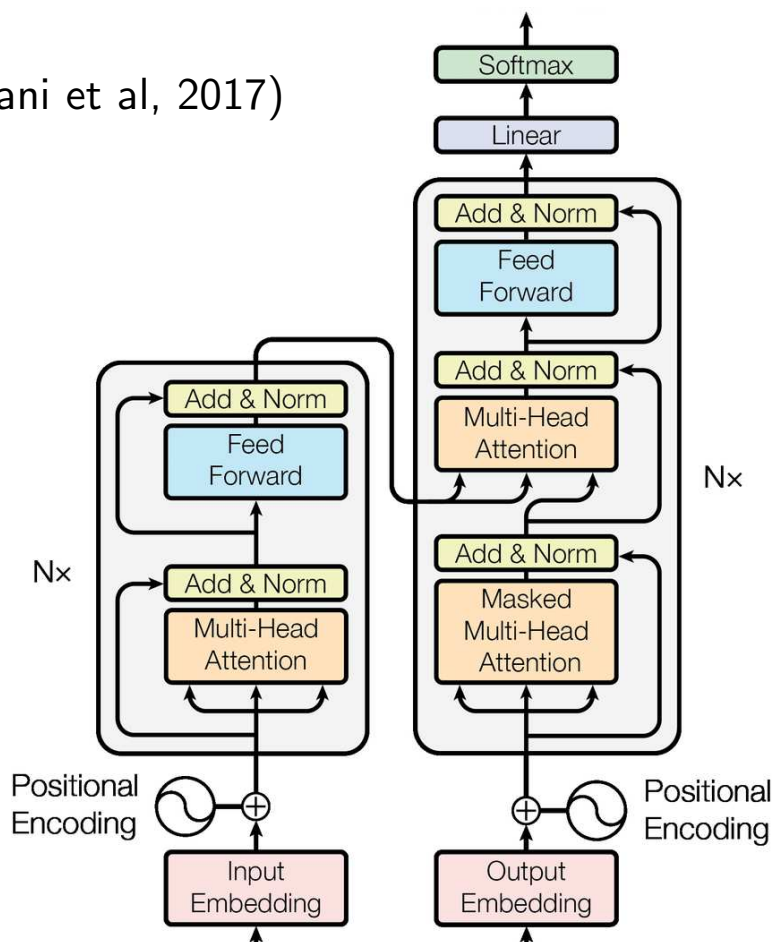

Architektura Transformer

“Attention is All You Need” (Vaswani et al, 2017)

architektura **transformer**:

- ▶ vektory **pozice**
- ▶ **self-attention**
- ▶ více **hlav** (*multi-head attention*)
- ▶ **reziduální spojení**,
normalizace
a **škálování**

Architektura Transformer

výhody:

- ▶ základ pokročilých jazykových modelů s předtrénováním
- ▶ aktuálně nejlepší výsledky téměř ve všech NLP úlohách
- ▶ trénování je dobře paralelizovatelné

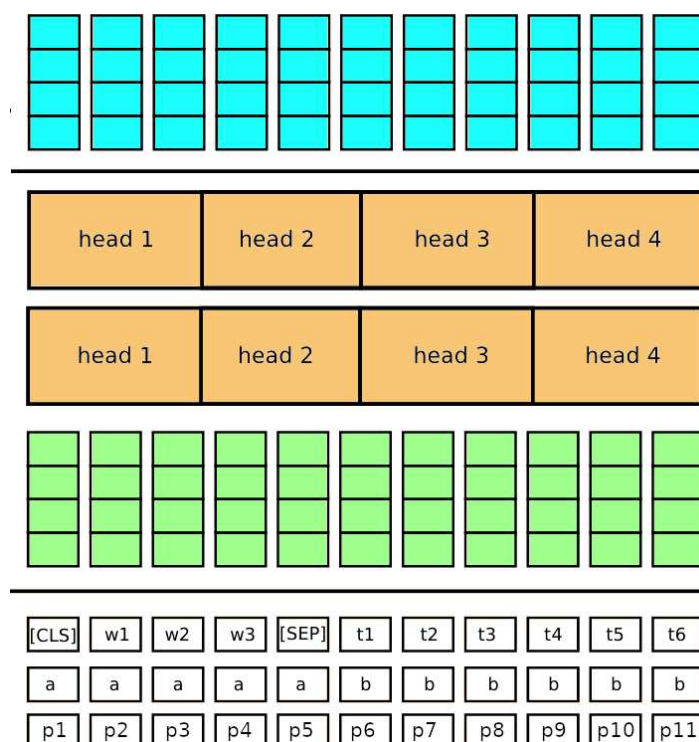
nevýhody:

- ▶ kvadratický výpočet (plné) self-attention vs. lineární růst u rekurentních modelů
návrhy – random attention, window attention, ...
- ▶ lineární reprezentace pozice
návrhy – relativní pozice, syntaktická pozice, ...

BERT, ALBERT, RoBERTa

Bidirectional Encoder Representations from Transformers (BERT)

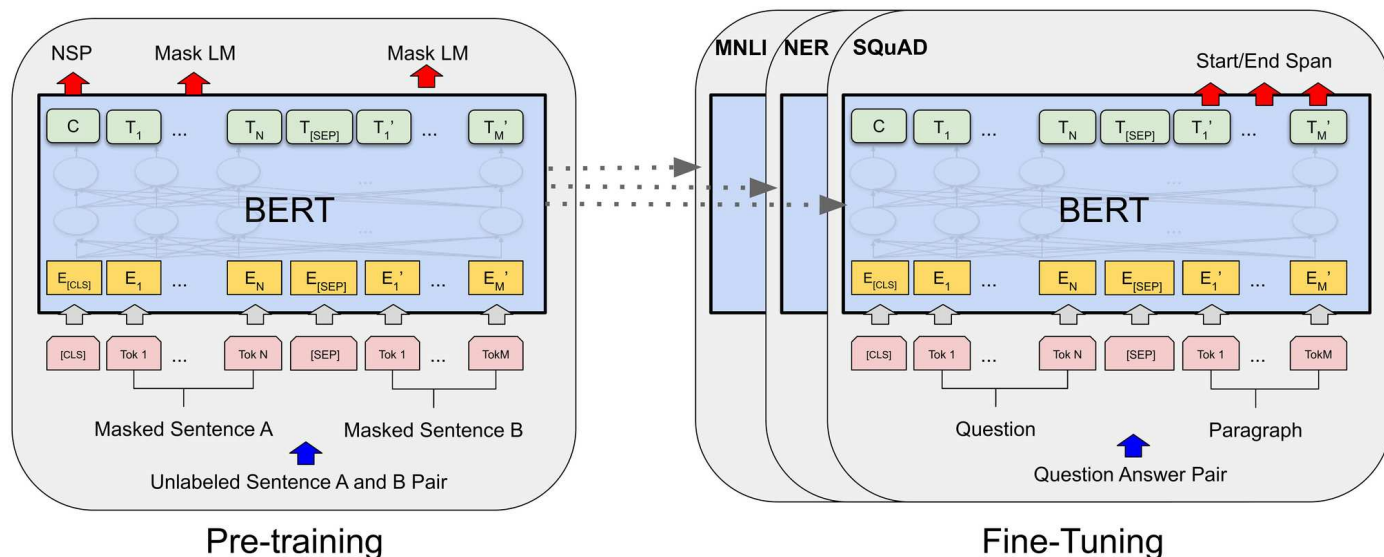
- ▶ jen enkodér
- ▶ symboly [CLS], [SEP] a [MASK]
- ▶ vektory segmentů
- ▶ maskovaný vstup
- ▶ úloha predikce následující věty
(Next Sentence Prediction)
u ALBERT predikce pořadí vět
(Sentence Order Prediction)

BERT – předtrénování a vyladění

pro většinu úloh se BERT trénuje ve **dvou fázích**:

- ▶ **předtrénování** (*pre-training*) – na **obecných** velkých **textech**
- ▶ **vyladění** (*fine-tuning*) – dotrénování klasifikace pro **konkrétní úlohu**

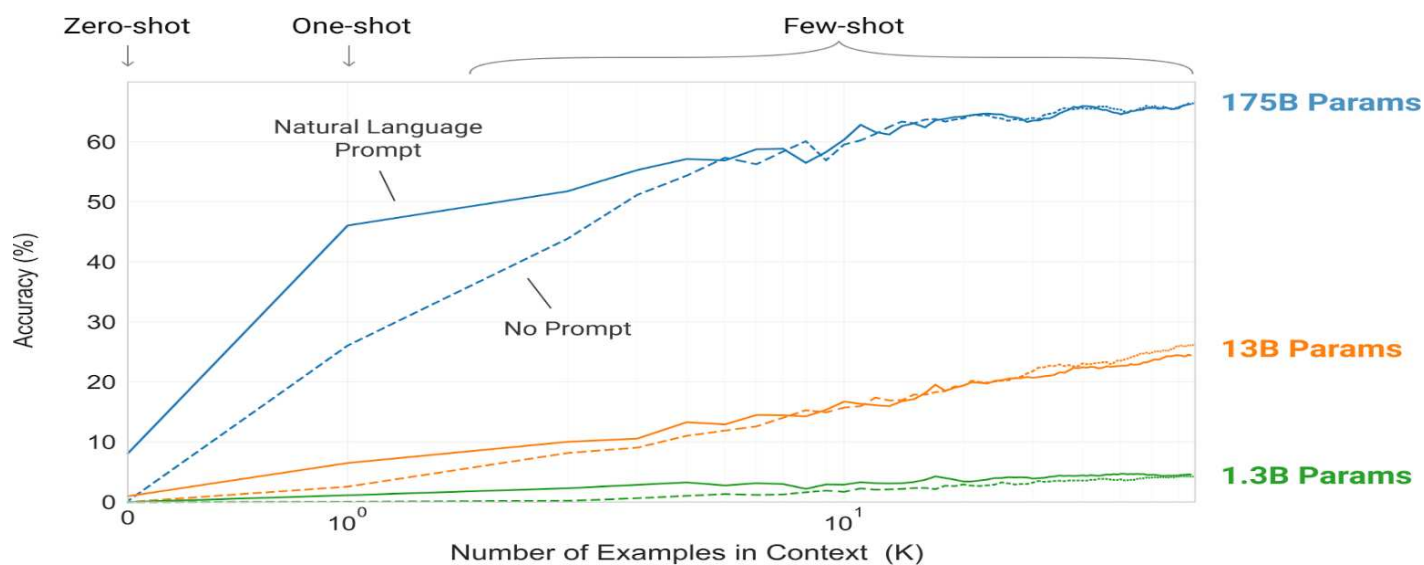

GPT, T5, ELMo, ERNIE, ELECTRA, ...

množství dalších **variant** architektury **transformer**

- ▶ doplnění **vstupních vektorů**
- ▶ technice **předtrénování**
- ▶ **obsahu** a **velikosti textů** pro trénování

většinou platí: **větší model** → **lepší výsledky**

Vyladění s málo příklady

velkým modelům stačí **vyladění s málo příklady** (*few-shot learning*):

▶ **bez příkladů** (*zero-shot*)

```
Translate English to French:  
cheese =>
```

▶ **jeden příklad** (*one-shot*)

```
Translate English to French:  
sea otter => loutre de mer  
cheese =>
```

▶ **málo příkladů** (*few-shot*)

```
Translate English to French:  
sea otter => loutre de mer  
peppermint => menthe poivrée  
plush girafe => girafe peluche  
cheese =>
```

beta.openai.com/examples